

ใบความรู้เรื่อง บทอาขยาน
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่องบทอาขยาน
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๑. บทอาขยาน

๑.๑ ความหมายและประเภทของบทอาขยาน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ให้นิยามคำ “อาขยาน” ไว้ว่า บทท่องจำ การบอกเล่า การบอกการสวด เรื่อง นิทาน “อาขยาน” อ่านออกเสียงได้ ๒ อย่าง คือ อา - ชะ - หยาน หรือ อา - ชะ - ยาน

บทอาขยานที่ให้นักเรียนท่องจำนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ บทอาขยานที่เป็นบทหลัก บทรอง และบทเลือกอิสระ

บทหลัก หมายถึง บทอาขยานที่กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้กำหนดให้นักเรียนนำไปท่องจำ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศ

บทรอง หมายถึง บทอาขยานที่ครูผู้สอนหรือสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดให้นักเรียนท่องจำ เสริมจากบทอาขยานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด (บทหลัก) เป็นบทร้อยกรองที่มีลักษณะตรงตามหลักเกณฑ์ การคัดเลือกบทอาขยาน อาจเป็นบทร้อยกรองที่แสดงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เพลงพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก คำวชอพญา เพลงชาनोंง เพลงเรือ บทกวีร่วมสมัยที่มีคุณค่า

บทเลือกอิสระ หมายถึง บทอาขยานที่นักเรียนแต่ละคนเลือกสรรมาท่องจำเองด้วย ความสมัครใจ หรือด้วยความชื่นชอบ อาจเป็นบทร้อยกรองที่มีผู้แต่งไว้ หรือเป็นบทร้อยกรองที่นักเรียนแต่ง ขึ้นเอง หรือผู้ปกครองเป็นผู้แต่งขึ้นก็ได้ แต่ต้องบอกได้ว่ามีเหตุผลอย่างไรจึงเลือกบทร้อยกรองนั้น ๆ มา ท่องจำเป็น บทอาขยานของตนเอง โดยความเห็นชอบของครูผู้สอนหรือสถานศึกษา

บทร้อยกรองที่จะคัดเลือกให้เป็นบทรองและบทเลือกอิสระ ควรมีลักษณะดังนี้

๑. มีเนื้อหา ความยากง่ายเหมาะสมกับวัย
๒. มีความยาวพอเหมาะ พอควร
๓. มีคุณธรรม คติธรรม ให้แนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงาม
๔. มีสุนทรียภาพทางภาษา
๕. มีความถูกต้องตามฉันทลักษณ์
๖. มีรูปแบบที่หลากหลาย

๑.๒ หลักการท่องบทอาขยาน

การท่องอาขยานทำได้ ๒ แบบ คือ การอ่านบทอาขยานตามหลักทั่วไป หรือออกเสียงแบบ ร้อยแก้ว และการอ่านแบบทำนองเสนาะ ดังนี้

๑.๒.๑ การท่องบทอาขยานตามหลักการทั่วไป

การท่องบทอาขยานส่วนใหญ่เป็นการท่องออกเสียง คือ ผู้ท่องเปล่งเสียงออกมาดัง ๆ ในขณะที่ใช้สายตากวาดไปตามตัวอักษรยึดหลักการออกเสียงเหมือนหลักการอ่านทั่วไป เพื่อให้การออกเสียงมี ประสิทธิภาพ ควรฝึกฝนดังนี้

๑) ฝึกเปล่งเสียงให้ดังพอประมาณ ไม่ตะโกน ควรบังคับเสียง เน้นเสียง ปรับระดับเสียงสูง - ต่ำ ให้สอดคล้องกับจังหวะลีลา ท่วงทำนอง และความหมายของเนื้อหาที่อ่าน

๒) ท่องด้วยเสียงที่ชัดเจน แจ่มใส ไพเราะ มีกระแสเสียงเดียว ไม่แตกพรา เปล่งเสียงออกจากลำคอโดยตรงด้วยความมั่นใจ

๓) ท่อง ออกเสียงให้ถูกอักขรวิธี และต้องเข้าใจเนื้อหาของบทอาขยานนี้ก่อน

๔) ออกเสียง ร ล คำควบกล้ำให้ถูกต้องชัดเจน

๕) ท่องให้ถูกจังหวะ และวรรคตอน

๖) ท่องให้ได้อารมณ์และความรู้สึกตามเนื้อหา

บทอาขยาน

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่องบทอาขยาน
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

นิราศภูเขาทอง

มาถึงบางธรรณีทวีโคก	ยามวิโยคยากใจให้สะอื้น
ไอ้สุธาหนาแน่นเป็นแผ่นพื้น	ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้งแดนไตร
เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก้เท่านี้	ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย
ล้วนหนามหนึบเจ็บแสบคับแคบใจ	เหมือนนกไร้รังเร่อยู่เอกรา
ถึงเกิร์ตย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า	ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
เตี้ยวันนี้มอญถอนไรจุกเหมือนตุ๊กตา	ทั้งผัดหน้าจับเขมาเหมือนชาวไทย
ไอ้สามัญผันแปรไม่แท้เที่ยง	เหมือนอย่างเยี่ยงชายหญิงทั้งวิสัย
นี่หรือจิตคิดหมายมีหลายใจ	ที่จิตใครจะเป็นหนึ่งอย่าฟังคิด
ถึงบางพุดพุดดีเป็นศรีศักดิ์	มีคนรักรสถ้อยอร่อยจิต
แม้พุดชั่วตัวตายทำลายมิตร	จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพุดจา

พระสุนทรโวหาร (ภู่)

โคลงโลกนิติ

พระสมุทรสุดลือกถัน	คณนา
สายดิ่งทิ้งทอดมา	หยิ่งได้
เขาสูงอาจวัดวา	กำหนด
จิตมนุษย์นี้ไซ้ไร	ยากแท้หยิ่งถึง
ก้านบัวบอกลือกถัน	ชลธาร
มารยาทส่อสันดาน	ชาติเชื้อ
โฉดฉลาดเพราะคำขาน	ควรทราบ
หย่อมหญ้าเหี่ยวแห้งเรือ	บอกร้ายแสดงดิน
โคควายวายชีพได้	เขาหนิง
เป็นสิ่งเป็นอันยัง	อยู่ไซ้ไร
คนเด็ดดับสูญสัง-	ขารร่าง
เป็นชื่อเป็นเสียงได้	แต่ร้ายกับดี
เพื่อนกิน สิ้นทรัพย์แล้ว	แห่งหนี
หาง่าย หลายหมื่นมี	มากได้
เพื่อนตาย ถ้ายแทนชี-	วาอาตม์
หายาก ฝากผีไซ้	ยากแท้จักหา

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร)